

PERCZEL GYÖRGY

RÉDE ÉS FÖLDRAJZI KÖRNYEZETE¹

Réde, környéke és ezek néhány hatása

Réde nagytájainkat tekintve a Kisalföld és a Dunántúli-középhegység találkozásának észak-keleti szegletében helyezkedik el. Kistájak szerint a Bakonyalján, 180–190 m-es tengerszint feletti magasságon ül, amelyet déli irányban az Északi-Bakony; nyugati és keleti irányban a Sokoró és a Bársonyos lankái ölelnek át. Északra a Győri- és a Komáromi-medence síkja tágítja a horizontot. Vízfolyása a – Magas-Bakonyban festői szépségű völgyeiről ismert – Cuha-Bakony-ér, amely Gönyүнél adja vizét a Dunának.

E természetföldrajzi helyzetből inkább egy környezetétől valamilyen mértékig elzárt település képe villan elénk. Kétségtelen, hogy Réde térkapcsolati adottságai természetföldrajzi szempontból nem oly nyitottak, mint pl. egy nagykunsági településé, de a Sokorói-Bakony-ér és a mellékvizei által vájt völgyek megkönnyítették a Komárom-Kisbér-Székesfehérvár, illetve a Tatabánya-Kisbér-Pápa; a Cuha-völgye pedig a Győr-Veszprém vasútvonal megépítését. (Rédét a vasútvonal elkerüli, legközelebb Bakonybánkton – 5 km-re – van vasútállomás). Ennek szerepe korábban nagyobb volt, míg napjainkban a sűrűbb közúthálózat nyit kapukat Réde szűkebb és tágabb környezetére.

Réde közigazgatási határain belül lévő 4589 hektárnyi terület termőföldjeinek természetes termőképessége a falu népét kiemelkedő terméseredményekkel nem jutalmazza. A jellemzően barna erdőtalajok különböző altípusai (pl. homok- és agyagbemosódásos barna erdei talajok) a mélyebb térszínek öntéstalajai mindig is gondos művelést, sok ráfordítást igényeltek a sokáig döntően földművelésből élő lakosságtól.

Az említettek sugallhatják-e azt a következtetést, hogy a földrajzi helyzetből, az adottságokból egy erőforrás-hiányos, befelé fordulásra kényszerült településként jellemezzük Rédét? Azt hiszem ezt határozottan nem állíthatjuk. A szűkebb környezetet elemezve nem kerülhetjük meg azt a tényt, hogy az eltérő adottságokkal rendelkező térségek – Bakony-Kisalföld – határzónáiban mindig is hatottak az ezekből adódó munkamegosztási lehetőségek, amelyek a gazdasági tevékenységre gyakoroltak ösztönző, szerkezetformáló hatásokat. A különböző szintű – pl. igazgatási, oktatási, egészségügyi stb. – szolgáltatásokat pedig egy 40–50 km-en belüli városgyűrű – Győr, Pápa, Zirc, Mór, Oroszlány, Tatabánya, Tata, Komárom – biztosította, de mindenekelőtt a középfokú funkciók tekintetében szomszédságban lévő Kisbér. Bizonyos, hogy a Veszprémben lévő római katolikus és refor-

¹ In.: *A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század*. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére (szerk.: Gergely Jenő – Dobszay Tamás – Csapó Csaba – Zeidler Miklós). ELTE BTK. Budapest, 2000, 413–423. o. A középkorban – hosszú időn át – a geográfusok és kartográfusok úgy mutatták be a világot, hogy annak középpontjában Jeruzsálem állt. Nem szándékozunk Rédét sem a világ, sem Magyarország központi településévé tenni, de Rédéből indulva szűkebb és tágabb környezetéről szeretnénk rövid áttekintést adni, ajánlvá írásunkat Pölöskei Ferenc professzor úrnak, akinek életpályája Rédéről indult.

mátus egyházi központok, a Pápai Református Kollégium, levéltár és múzeum, valamint a közeli katolikus Pannonhalmi és Zirci egyházi intézmények – már földrajzi közelségük okán is – hatottak az itt élők értékrendjének formálódására, kulturális kisugárzásuk sok embert érinthettek meg. Csak e néhány fontosabb tény is jelzi: aki Réde mikrotérségében élt – és igényei ösztönözték, lehetőségei pedig megengedték – viszonylag könnyen átléphetett egy rurális térből már a közelben is meglévő urbánus terekbe. Ezzel az adottsággal pedig Rédéhez hasonló települések sokasága nem rendelkezett.

Réde, a település

Réde régmúltjáról tudjuk, hogy már a tatárjárás előtt létezett. Egy 1234-ben keletkezett oklevél „Ráda”-ként említi, de egy ugyancsak levéltári forrás 1323-ban már a mai néven nevezi. Réde többször váltott tulajdonost, így a 14. század végén a Garaiaké, a 15. században a Szapolyaiaké, a 17. században pedig az Esterházyaké lett. A cseszneki várból 1780-ban költöztek be a Rédére épített kastélyba az Esterházyak, amely stabilizálta és hátterezte is a település későbbi fejlődését. Azonban nemcsak a település hűbéri viszonyai változtak. A közigazgatási szempontból Veszprém megyéhez tartozó Réde az 1950-ben érvénybe lépett közigazgatási beosztás szerint átkerült a mai Komárom-Esztergom megyébe. A közigazgatási centralizációs törekvések sem kerülték el a települést, 1977-től közös tanácsú községként Bakonyszombathelyhez tartozott 1989-ig, az önálló helyi önkormányzat újjászervezéséig.

A II. József uralkodása idején megejtett népszámláláskor Rédén 154 házat írtak össze, amely mértéktartó növekedést jelezve az 1. világháborúig 191-re gyarapodott. Gyorsabb növekedést a 2. világháború után regisztrálhatunk, amelynek eredménye az 1990-es census idején nyilvántartott 519 lakóház (554 db lakással). Mint később látni fogjuk, ez elsősorban nem a népesség számának növekedésével, hanem az életkörülmények javulásával függ össze.

Réde lakásállományának korösszetétele érdekes képet mutat. Míg a 20. század előtt épült 52 db; 1900–1959 között 235 db; majd dekádonként csökkenő ütemben 1960–1989 között 267 db. Vagyis a település lakásállománya viszonylag új, a megújulás csökkenő üteme azonban már jelzi, hogy a helyi közösség szülőfalujához kötődő szalai lazulnak, illetve a demográfiai mutatók romlanak.

A lakásállomány minőségi mutatóját az 1. táblázatban foglaltam össze. Ezek és más jellemzők alapján Réde lakásellátottságának mutatói Komárom-Esztergom megye középértékeit tükrözik, de több tekintetben jobbak az országos átlagértéknél.

1. táblázat

A lakásállomány minőségi mutatói, 1990

Lakások száma	Szobaszám			Felszereltség		100 lakott lakásra jutó	
	1	2	3 és több	Főzőhelység	Fürdőszoba, mosdófülke	Szobaszám	Lakószám
552	82	223	249	585	388	246	119

Szerkesztette: Perczel Gy.

A település alapfokú ellátásával összefüggő infrastrukturális háttér is jelentősen átalakult. A tágabb környezetbe illeszkedést biztosító közlekedési infrastruktúra helyzetét már érintettem. Az életkörülményeket közvetlenül befolyásoló műszaki infrastruktúra elemei közül a közüzemi vízellátást (bekapcsolt a lakásállomány 98%-a), a vezetékes gázellátást (bekapcsolt a lakásállomány fele), a távközlési adottságokat (bekapcsolt a lakások közel 50%-a) emelem ki. Korunk fontos tényezője az is, hogy a lakások 1/3-a csatlakozik a kábeltelevíziós hálózathoz, amely potenciálisan magába hordozza a számítógépes világhálózat tömeges elérhetőségének lehetőségét is.

A település ellátó-szolgáltató funkcióit tekintve kiemelkedő az oktatás. A 9 tantermes általános iskola a helyben igénybe vehető képzés alapintézménye, amely jelentős múltra tekint vissza. A 18. század második felében Rédének református és katolikus rektora is volt, amely működő iskolára utal. A községi óvoda közel félszáz gyermeket fogad be. A település egészségügyi alapellátása is megfelelő; családi orvos és védőnő működik a faluban, fogorvosi ellátás ugyancsak helyben vehető igénybe.

A kulturális szolgáltatások alapintézménye a több ezer kötetes könyvtár, illetve a település művelődési háza. A közép- és felsőfokú ellátást az oktatási, az egészségügyi és a kulturális szolgáltatások tekintetében a viszonylag közeli városgyűrű biztosítja.

Réde demográfiai és foglalkoztatottsági jellemzői

A település népességének száma 1870-ben (az első census alapján) 1446 fő volt, amely az 1. és a 2. világháború dekádjának átmeneti csökkenése mellett lassan emelkedett (1960-ban 1838 fő), majd 1970-től monoton csökkentő tendenciát mutat. 1990-ben a lakónépesség 1573 főt tett ki. Komárom-Esztergom megye közigazgatási területén a 63 falusi település közül 16-nak volt nagyobb a népességszáma Rédénél; 1990-ben viszont már e mutató tekintetében 24 település előzte meg.

A népmozgalmi mutatók közül kiemelkedő, hogy az 1970-es évtizedben még mutatózó 57 fős természetes szaporodást a negatív vándorlási egyenleg tényleges fogyással apasztotta. Az 1980-as évtizedben pedig a születések számának erős csökkenése, valamint a mortalitási mutató növekedése miatt 23 fő természetes fogyás regisztrálható. (A vándorlási különbözet 7 fős fogyást jelentett mindössze.)

A népesség összetételére vonatkozóan néhány fontosabb információt a 2. táblázatban foglaltam össze.

2. táblázat
A népesség összetétele, 1990

Lakosok száma	Megosztás nemek szerint			Életkor				Iskolai végzettség*		
	Férfi	Nő	Ezer férfira jutó nő	0–14 év	15–59 év	60–85 év	85– év	Altalános	Közép-fokú	Felső-fokú
1573	764	809	1059	331	908	319	15	546	359	39

Szerkesztette: Perczel Gy.

* A 7 évesnél idősebb népesség körében.

Az adatokhoz e helyen csak a következőket kívánom hozzátenni:

- Az ezer férfira jutó nők az országos értéknél (1081) Rédén kisebb, a megyei mutatónál (1037) nagyobb. Korcsoportos bontásban azonban a 60 éves és annál idősebb népesség körében ez a mutató Rédén 1511, amely lényegesen meghaladja a megyei (1430) és az országos (1489) értéket.
- A népesség korcsoportok szerinti megoszlását tekintve kiemelkedő, hogy Rédén is az országos tendenciával egyező előregedő helyi társadalom tényét kell regisztrálni, amely kedvezőtlen népesedési tendenciát vetít előre.
- Az iskolai végzettség egyre fontosabb tényezővé válik, hiszen a gyakran és gyorsan változó munkaerőpiacon kínálati oldalán állók közül a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőknek nagyobbak az esélyei. A kétségtelen fejlődés ellenére Rédén 14 fő egy osztályt sem végzett, 480 főnek pedig nem volt (befejezett) általános iskolai végzettsége. A középfokú végzettségűek közül a szakmunkásképző és szakiskolai végzettséggel rendelkezők száma a nagyobb (240 fő), a felsőfokú végzettségűek száma pedig 39 főre emelkedett.

A foglalkoztatottsági viszonyok az 1990-es évtizedben alaposan megváltoztak. Jelentősen csökkent a foglalkoztatottak száma, megjelent a munkanélküliség (1996-ban 75 fő). A helyben foglalkoztatottak aránya 1990-ben alig haladta meg az 50%-ot, 300 fő napi ingázóként vállalt munkát. A férfi munkavállalók többsége a mezőgazdaságban, a női munkavállalók többsége az iparban és a szolgáltató szférában dolgozik. A megváltozott körülmények között a közszolgálati munkáltatók mellett, a vállalkozásoknak van döntő szerepük a foglalkoztatásban.

Réde a régióban, a megyében, a kistérségben

A földrajzi tér különböző egységei szerves fejlődési folyamat keretei között egyre intenzívebb kapcsolatokba lépnek szűkebb, illetve tágabb környezetükkel. Ezt a folyamatot a gazdasági oldaláról az áruterelés komparatív előnyeinek kihasználásából adódó területi munkamegosztás fejlődése ösztönzi, másrészt a közép- és felső szintű szolgáltatások igénybevételére épülő térkapcsolatok bővítik. Ezek a folyamatok a rurális terekben is érvényesülnek, bár az intenzitásuk többnyire kisebb, és a formálódásuk időigényesebb. Mindez nem változtat a megmásíthatatlan tényeken: kialakulnak dinamikus fejlődő, stagnáló vagy leszakadó téregységek, és e téregységeken belül is polarizálódnak az egyes települések, településcsoportok.

Az egyes térségek, települések helyzetének, szakmai megítélése egy adott időkeresztmetszetre statikus képet vetít elének, ugyanakkor a fentebb leírt folyamatok dinamikusak és előjelük, intenzitásuk, várható hatásaik is variábilisak. Az elmúlt évtizedek terület- és településfejlesztési tapasztalatai arra utalnak, hogy a szűkebb és a tágabb környezet dinamizáló, stagnálást vagy leszakadást befolyásoló képessége növekszik. Ez a tendencia nyilvánul meg az Európai Unióban, illetve a társult országok gyakorlatában, amikor az EU strukturális, valamint kohéziós politikáját megvalósítják, és eszközrendszerét működtetik.

E rövid és a részleteket nélkülöző gondolatok után áttekintjük, hogy mit is tartalmaznak a címben jelzett fogalmak az Európai Unióban folytatott gyakorlat figyelembevételével. A társadalmilag el nem fogadható területi fejlettségbeli különbségek mérséklése,

a válság sújtotta térségek problémáinak kezelése, a dinamikus fejlődés fenntartása, vagy épp' a felzárkózás esélyeinek megalapozása szükségszerűen egy differenciált térbeli struktúra kialakulását igényli, amely tükrözi a társadalmi-gazdasági folyamatok által kialakított helyzeteket. Az EU egy ötfokozatú hierarchikus területi rendszert konstruált, amely a Nomenclature de Unités Territoriales Statistiques nevet kapta (a hazai szakirodalomban leggyakrabban NUTS szinteknek nevezik). A NUTS 1 szint hazánkban (Írországhoz, Luxemburghoz, Dániához hasonlóan) az egész ország. A 2. szintet a régiók; a 3-dikat a megyék; a 4-diket a kistérségek, az 5. szintet pedig a települések jelentik². Az EU-kompatibilis besorolás körül jelenleg is élénk viták folynak hazánkban, amely részleteiről e helyen nem célszerű írni, de annyit meg kell jegyezni, hogy a 2. és 3. szint tartalmáról folynak. A kormányzat jelenleg hét régiót tekint a területfejlesztési és az ezzel összefüggő EU-csatlakozási munkálatok alapjának. Ez a NUTS 2. szint kiemelkedően a legfontosabb, hiszen az EU követelmények szerint ki kell elégítenie a stabilitás, valamint az ország ismétlésmentes lefedésének követelményét. Adatbázisával kell feltölteni az EUROSTAT „régió-adatbázisát”. A csatlakozni kívánó országok – leegyszerűsítve – a régiók fejlettségi szintjeinek figyelembevételével részesülhetnek az EU strukturális és kohéziós alapjaiból. Ez a tény önmagában elegendő a viták magyarázataként.

Még egy területi beosztással összefüggő fogalmat célszerű tisztázni, a kistérséget. Ezt olyan földrajzilag is összefüggő települések együttese, amely valós munka-, lakóhelyi-, közlekedési, közép-fokú ellátási kapcsolatokra épül. Centrumtelepülései (vonzásközpontjai) a városok, de vannak kistérségek, ahol a községi jogállású települések a vonzáscentrumok. Magyarországon jelenleg 150 kistérséget tekintenek a terület és településfejlesztési munka alapjául.³

Az eddigiek szerint Réde EU-kompatibilis területi besorolása a következő: NUTS 5. szint Réde; 4. szint: kisbéri kistérség; 3. szint: Komárom-Esztergom megye; 2. szint: Közép-dunántúli régió (Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye); 1. szint: Magyarország.

Közép-dunántúli régió

Nézzük, hogy néhány fontosabb jellemző tekintetében Rédének milyenek a regionális pozíciói (3. táblázat).

Az eléggé önkényesen összeválogatott információk elsősorban a jelent és a jövőt megalapozó gazdasági pozíciót segítik megrajzolni. A régió foglalkoztatottsági helyzete, a külföldi vállalkozások befektetett tőkéje és a növekedést/fejlődést biztosító beruházások tekintetében jobb a régiók többségénél. Az is jellemző, hogy a térség ipari jellege domináns, amely az ipar export térségi allokációjában mutat kiemelkedő értéket. Ugyanakkor alulreprezentált a szellemi innovációs háttér, amely hosszabb távon fékező tényezővé válhat. Említést érdemel az is, hogy az előállított GDP tekintetében – a terület- és népességarányokat szem előtt tartva – stabilan a 3. helyen áll. (Meg kell jegyezni, hogy a Közép-magyarországi régió – Budapest és Pest megye – nélkül a legtöbb mutató tekintetében a Nyugat-magyarországi régió után a Közép-dunántúli a 2. helyen áll (1. térkép).

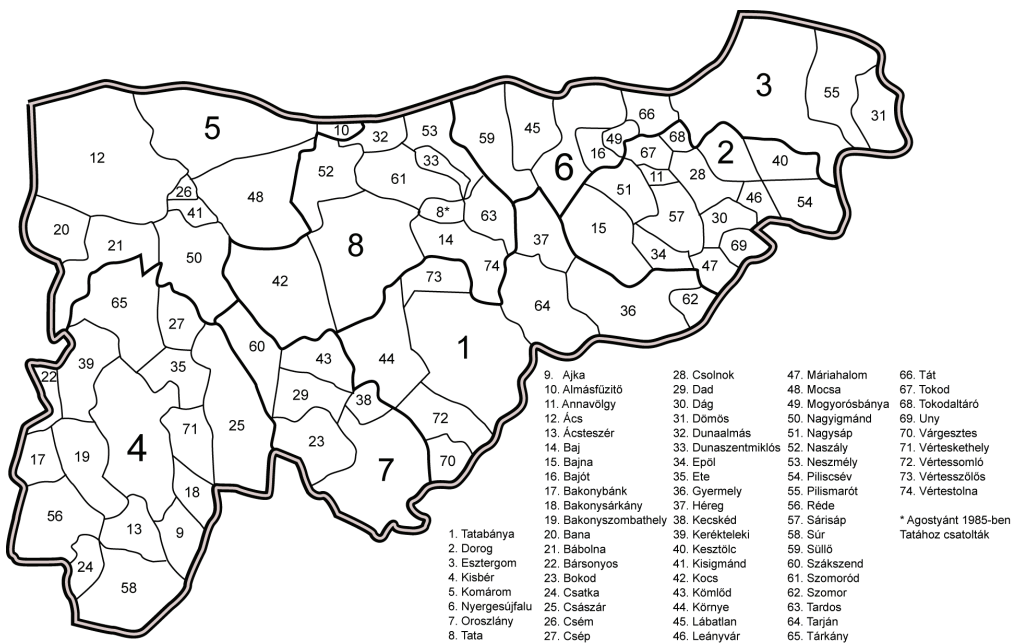
² 2003-ben a NUTS rendszert átdolgozták, így a NUTS 4 és NUTS 5 szint helyett ma már a LAU 1 és LAU 2 (Local Administrative Units) kifejezés használatos (a szerk.).

³ Időközben többször is változott a számuk és jelenleg 174 kistérség van az országban (a szerk.).

Szerkesztette: Perczel Gy.

1. térkép: Az egy lakosra jutó bruttó hazai össztermék (GDP) ezer Ft-ban, 1997

Szerkesztette: Perczel Gy.

2. térkép: Komárom-Esztergom megye kistérségei

3. táblázat
Néhány fontosabb adat Magyarország régióiról, 1997

Megnevezés	Közép- Magyarország	Közép- Dunántúl	Nyugat- Dunántúl	Dél- Dunántúl	Észak- Magyarország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Ország összesen
	%	%	%	%	%	%	%	%
Terület	7,4	12,1	12,0	15,2	14,4	19,1	19,7	100
Népesség*	28,3	11,0	9,0	9,7	12,7	15,1	13,4	100
Aktív keresők	30,6	11,5	11,4	9,3	10,9	12,9	13,4	100
Regisztrált munkanélküliek	15,2	10,5	6,9	11,8	19,1	22,1	14,4	100
Kutató, fejlesztők	59,7	3,7	5,2	6,6	4,9	9,9	9,9	100
GDP	41,6	10,0	10,3	7,8	8,8	10,6	10,9	10
Külföldi érdekltségű vállalkozások befektetései	64,0	6,8	8,9	3,3	7,7	4,7	4,6	100
Ipari termelési érték**	26,3	21,6	15,7	5,8	11,1	10,1	9,3	100
Ipari export	25,9	28,0	21,7	4,4	7,3	6,7	5,9	100
Beruházások***	42,5	14,0	11,4	6,2	8,8	8,3	8,6	100

Szerkesztette: Perczel Gy.

* az év végén

** a 10 fő feletti vállalkozások adatai

*** csak a gazdasági szervezetek beruházásai alapján

4. táblázat
Kistérségi adatok Komárom-Esztergom megyéből

Kistérség	Tatabányai	Dorogi	Esztergomi	Kisbéri	Komáromi	Oroszlányi	Tatai	Kistérségek összesen
Települések száma	9	15	9	16	9	6	10	74
Terület (km ²)	317	233	305	511	379	199	307	2251
Népesség (ezer fő)	86,5	40,4	54,0	21,2	41,1	28,6	38,8	310,4
Aktív keresők megoszlása*								
Mező- és erdőgazdaság	7,9	13,8	5,5	36,0	31,8	9,6	12,3	14,1
Ipar, építőipar	46,4	54,4	55,3	32,5	33,9	57,2	37,1	46,2
Szolgáltatások	45,6	31,8	39,1	31,5	34,3	33,3	50,6	39,7
Munkanélküliség %	7,8	6,3	6,1	8,0	8,2	8,3	9,4	7,6
Működő vállalkozások száma								
Jogi személyiségű	1209	253	628	117	409	142	655	3413
Jogi személyiség nélküli	5572	1772	3261	858	2082	1215	2647	17407

Kistérség	Tatabányai	Dorogi	Esztergomi	Kisbéri	Komáromi	Oroszlányi	Tatai	Kistérségek összesen
SZJA alapot képező jövedelem (ezer főre ezer Ft-ban)	241,4	200,2	226,4	180,7	250,3	234,5	221,8	221,8
SZJA (ezer főre ezer Ft-ban)	46,1	38,5	46,9	31,9	52,7	48,8	46,8	45,5

Szerkesztette: Perczel Gy.

* 1990-es adatok

Egyéb jellemzőket tekintve (ugyancsak a perspektívák szempontjából) a születési arányszám átlagkörüli (9,6‰), a halálozási ráta viszont a legkisebb (12‰), a vándorlási nyeresége a legmagasabb (2,1‰) a régiók közül. Az alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete 1997-ben 56 141 Ft/fő értékkel a régiók közül a 2., infrastrukturális ellátottsága pedig a mezőny első felébe sorolja a térséget.

A régió belüli helyzet

Az 5. táblázatban a 3. táblázat adataival összevethető információkat csoportosítottam. Részletes elemzésük helyett néhány fontosabb következtetést kívánok felvázolni.

- A régió gazdasági szerkezetében 1990 után csökkent a mezőgazdaság, egy ideig az ipar, és növekedett a szolgáltatások szerepe. Az évtized első harmadától a makroszerkezet átalakulása lelassul, a régió gazdasági fejlődésének dinamizáló tényezőit az ipar és a szolgáltatások (jelesen az idegenforgalom) bővülése jelentette. A gazdaság ágazati szerkezetét tekintve az ipar dominál. Az egy főre jutó ipari termelés értéke az országos átlag hétszerese, a termékek mintegy 60%-át exportálják. Az ipari termelés területi sajtoságai közül kiemelhető, hogy zöme a nagyobb városokban, az ipari parkokban koncentrálódik.
- A gazdaság fejlődésében meghatározó szerepet játszik a külföldi működő tőke, amely elsősorban Székesfehérvár kedvező földrajzi helyzete, fejlett infrastruktúrája és a képzett munkaerő-kínálata miatt Fejér megyére koncentrálódik. Kiemelhető, hogy 1997 végén a régió ipari termelésének 68%-át Fejér, 18%-át Komárom-Esztergom, 14%-át Veszprém megyében állították elő, döntően gépipari és kohászati ágazatokban.

A gazdasági fejlődés fenntartását hátterező beruházások volumene és fajlagos mutatói egyaránt kedvezően értékelhetők, különösen az, hogy az utóbbi években további élénkítő tendenciát mutatnak. A régiók közül 1997-ben a 2. helyre került a Közép-dunántúli, és mindhárom megyében a fajlagos beruházási értékek magasabbak voltak az országos átlagnál. A beruházások területi allokációja azonban erősen polarizált, kiemelkedő Fejér megye, ezen belül Székesfehérvár tőkevonása.

Réde és a Komárom-Esztergom megyei kistérségek

A 4. táblázat adataira tekintve a legkézenfekvőbb következtetések abban foglalhatók össze, hogy a kistérség a legnagyobb területű, a legtöbb települést magába foglaló, ugyanakkor a legkisebb népességű kistérség Komárom-Esztergom megyében (2. térkép).

5. táblázat

Néhány fontosabb adat a Közép-dunántúli régióról, 1997

Megnevezés	Fejér megye	Komárom- Esztergom megye	Veszprém megye	Régió összesen
Terület (km ²)	4373	2251	4639	11263
Népesség szám az év végén (ezer fő)	426,7	310,4	376,2	1113,3
Aktív keresők* (ezer fő)	155,7	107,4	137,2	400,4
Regisztrált munkanélküli* (ezer fő)	20,5	15,5	16,7	52,8
Kutatók, fejlesztők létszáma	251	69	502	822
Bruttó hazai termék (milliárd Ft)	297,6	188,3	206,7	692,7
Egy főre jutó GDP (ezer Ft)	699	605	547	621
<i>Az országos átlag %-ában</i>	103,4	89,5	80,9	91,9
<i>A megyék átlagának %-ában</i>	128,5	112,2	100,1	114,2
<i>A régiók átlagának %-ában</i>	112,6	97,4	88,1	100,0
<i>Helyezés a megyék és a régiók rangsorában</i>	4	8	9	3
Külföldi érdekeltségű vállalkozások száma	504	555	799	1858
Külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje (millió Ft)	93707	62044	32897	188648
Ipari termelés értéke (milliárd Ft)	746,5	198,7	158,4	1103,6
Beruházások (milliárd Ft)				
<i>1992–1996 átlaga</i>	32,2	23,9	18,7	74,8
<i>1997</i>	83,0	45,2	52,3	180,5
Egy főre jutó beruházás (ezer forint)				
<i>1992–1996 átlaga</i>	75,8	76,5	49,5	67,0
<i>1997</i>	194,7	145,4	138,9	162,1**

Szerkesztette: Perczel Gy.

* 1996. április 1-jén

** az országos átlag 126,8 volt

A népesség ilyen kistérségi allokációja arra utal, hogy az elmúlt évszázad fejlődési folyamatai más adottságú tereket preferáltak. A települések és a népesség száma, valamint denzitási mutatója (42 fő/km², a kistérségek egészéé pedig 138 fő/km²) arra utal, hogy a településstruktúra fejlődésének tendenciája a kis- és aprófalvasodás irányába mutat, annak minden népesedési és ellátottsági konzekvenciáit is magába foglalva. Így pl. megemlíthető, hogy kedvezőtlenek a népesedési folyamatok fontosabb mutatói. A születési arányszám 7,8‰ – a legkisebb –, a halálozási arányszám 15,9‰ – a legnagyobb – a megyei kistérségek közül. A települések alap-infrastrukturális ellátásában is többnyire a kistérségi kistérségben a legkedvezőtlenebb a helyzet.

Fontos megállapítani azt is, hogy a kistérség gazdaságát tekintve elsősorban agrár jellegű. 1997-ben az ezer főre jutó mezőgazdaságilag egyénileg gazdálkodó 315‰ mutatójával szemben az iparban alkalmazásban állóké 34‰-et tett ki a kistérség egészére

vonatkozó 13, illetve 82%-os mutatókkal szemben. Ebből adódnak a jövedelemszerzésben és adózásban meglévő területi különbségek is, amelyek a kisbéri kistérséget ugyan csak rangsorzáro helyre sorolják.

Komárom-Esztergom megye mezo- és mikroregionális különbségeit nagyon határozottan térszerkezeti vonalak rajzolják ki, amelyekeken viszonylag magasan urbanizált lokális terek ülnek, kedvező térkapcsolati adottságokkal. Ezeken a térszerkezeti vonalakon a tata-bicskei törésvonalba ágyazott, a Központi régiót, Budapestet Győrön át Béccsel és Nyugat-Európával összekötő vasútvonal és autópálya húzódik, felfűzve Tatabányát, Tatát és Komáromot; másrészt a Duna völgyében Esztergom–Komárom között alakult ki egy viszonylag fejlett ipari és települési agglomeráció, a nemzetközi együttműködés reális és potenciális lehetőségével. E térszerkezeti vonalaktól és a centrumtelepülésektől távolodva rajzolhatók meg a periférikus térségek, amelyek nem csak földrajzi, hanem társadalmi-gazdasági perifériát is jelenthetnek.

Összességében a kisbéri kistérség a megyei kistérségi környezetét tekintve periférikus helyzetű. Az elmúlt évtizedek, valamint az 1990 utáni gazdasági fejlődési, fejlesztési folyamatok fő áramai más adottságú – lokális és mikroregionális – tereket kerestek.

Néhány összefoglaló gondolat

A nyájas olvasó – ha idáig figyelemre érdemesítette a leírtakat – könnyen juthat arra a következtetésre, hogy a dolgozat első és második részének mondanivalója között némi ellentmondás feszül. Valójában ez nem így van. Ugyanis előbb a Rédéről szóló információk kaptak helyet, utóbb pedig a különböző jellegű téregységek mennyiségi és minőségi mutatóival kíséreltük meg átláthatóbbá tenni Réde társadalmi-gazdasági-térbeli pozíciót, amelyek alapján nem feltétlenül előnyös kép rajzolható.

Vannak-e felzárkózási esélyei a dinamikus településekhez, térségekhez, illetve elmozdulhat-e Réde, vagy a kisbéri térség a perifériától a centrum irányába? A kérdésre pozitív válasz adható, de ez csak hosszabb folyamat eredményeként valósulhat meg.

Az ezredforduló Magyarországra jellemző, hogy a legdinamikusabban fejlődő területek a Budapest-Tatabánya-Győr; a Budapest-Székesfehérvár-Balaton; valamint az ezeket összekötő Sopron-Szombathely-Zalaegerszeg-Nagykanizsa térszerkezeti vonalak mentén alakultak ki. Az itt kibontakozó és tartósnak mutakozó fejlődés dinamizálhatja a közelükben kialakult periférikus helyzetű mikro- és mezotereket. Vagyis a centrum térben tágulhat, a periféria szűkülhet. Ugyanezen folyamat más módon is megvalósulhat, a dinamikus centrumok magukba szívják a perifériák társadalmi (részben természeti) erőforrásait. Vagyis a centrum tovább erősödik, a perifériákon folytatódik a népesség, a települések erodálódási folyamata.

A megyék tervezési funkcióiból adódó fontos feladat, hogy segítsék az előbb említett folyamatokba integrálni a stagnáló vagy leszakadó kistérségeket, valamint élénkíteni a vállalkozási kedvet, javítani a szolgáltatások mennyiségét, minőségét és elérhetőségét.

E rendszer tagolódhat be a kistérségek településeinek együttes erőfeszítése, amely a helyi adottságok gondos mérlegelésével, hasznosításuk új módszereivel, a helyi társadalmi és tőkeforrások, tovább a területfejlesztést szolgáló anyagi eszközök kombinációjával revitalizálhatják, dinamizálhatják az adott terület gazdaságát.

Természetesen a településeknek, a helyi társadalomnak is megvannak a sajátos törekvései és feladatai. A vágyott jövő manifesztálásának alapja a fejlődés fő irányainak megfelelő, a kialakult (főleg piaci) körülményekhez alkalmazkodó egyéni és társas döntések kialakítása. Olyan döntéseké, majd cselekvéseké, amelyek gazdaságilag megalapozzák és erősítik a szülőföldhöz, a lakóhelyhez kötődést és az értékek gyarapítását.

Felhasznált irodalom

- Fűrészné Molnár Anikó (főszerk.) (1997): *Komárom-Esztergom megye kézikönyve* (Magyarország megyei kézikönyvei 11.) Alfadat-CEBA, Budapest, 1997
- Kovács Tibor (1999): Polémia a magyarországi régiókról? *Területi Statisztika*, 2. (39.) 2, 107–116.
- Kovács Tibor (szerk.) (1998): *Magyarország régiói*. KH, Budapest, 1998
- Magyarország atlasza*. Cartographia, Budapest, 1999
- Nemes Nagy József (1999): Elágazó növekedési pályák az ezredvégi Magyarországon. In: *Helyek, terek, régiók*. Regionális Tudományi Tanulmányok 4, ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest. 65–86.
- Perczel György (szerk.) (1996): *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- 1990. évi népszámlálás* (3). Összefoglaló adatok. KSH, Budapest, 1992
- 1990. évi népszámlálás* (14). Komárom-Esztergom megye adatai. KSH, Budapest, 1992
- Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 1997*. KSH, Tatabánya, 1998
- Területi Statisztikai Évkönyv*. 1997. KSH, Budapest, 1998